

ORIGEN DEL GRANET

La particular estructura d'aquesta roca, cristallina y estratificada a la vegada, y lo notable fet de trobarse injectada en las vehinadas, com un filó de lava, omplint fins llurs més petites escletxas, donaren molt que pensar als geòlechs. Donchs, per esser de procedencia ígnea, las estratas eran molt claras y evidents, y tampoch se li podia atribuir sedimentaria, atesa sa gran semblança ab las rocas eruptivas.

¿Qual era lo secret de sa formació? M. Daubrée fou lo sortat descobridor. Colocant dins un tubo de ferro ben tancat sos materials integrants, és a dir, fel-despat, quarç y mica, barrejats ab un poch d'aigua y encalentintlo fortament, obtingué una massa cristallina ben igual a la del granet.

No hi ha cap dubte. Aquests terrers

foren terrers sedimentaris que, junts ab aigua y en virtut d'una grossa pressió, baixaren, baixaren fins a esser transformats per l'acció del foc central.

La roca aquesta no fou, per tant, la primitiva, la més antiga, la que primer se formà pel refredament de la terra. Impossibile ens és arribar an el coneixement directe de la crosta fonamental del nostre planeta: tant lluny n'estem, diu un savi il·lustre, com de saber la primera volta que efectuà an el voltant del Sol. Déu y sols Déu ho sap!

Los granets que forman ara los més enlairats puigs del globo formaren un jorn lo més endins de l'Oceà, aon, baix lo desmesurat pes de las estratas que sobre seu s'anavan depositant, s'enfonzaren fins a las regions quina temperatura fou bastanta pera ablanirlos y en part cristallisarlos. D'allà s'anaren alçant poch a poch y produiren los Pireneus, lo Mont Blanch, lo Mont Rosa, y molts altres que per l'acció destructora dels agents atmosfèrichs són duts altra vegada als abims oceànichs a formar capas que més tard tornaràn a esser transformadas. La circulació aquesta no pot esser indefinida, perquè això mateix contribueix a disminuir lo calor central y solidar lo núcleu líquid.

Lo fet general de no trobarhi fòssils en los terrers aquests, que per això ja'n diuen terrers *açoichs*, no vol dir que llavors no hi hagués essers orgànichs; podian molt bé havernhi y llurs restos s'haurian destruït en las transformacions sofertas en lo fons de la terra.

UNA PASSETJADA

(À MON ONCLE 'N GABRIEL)

QUINA tarda més hermosa qu' era aquella!... ¡Talment què si fora estada de primavera, y açó que 'ns trovabam á mitján Gost, ben aprop de Sant Bartoméu! Es díe abans havia plogut de bon-de-veras, ab uns trons y llamps qu' esborronavan, y lo endemà ¡coses des estiu! se presentá clar, ab s' atmósfera pura y transparent, no feya gens ni-mica de calor, el cel era blau sense un nigul que l' embrutás y corria un oratjol fresch y rialler capaç de fer botar de goig á ses metexes pedres.

Era cosa d' aprofitarla á n' aquella tarda, y lo qu' es en Toni y jo n' estavam ben resolt; havíam d' anar fins á 'n es Carregador, á véurer es capellá *Serra* (1) y riurer una estona, que ben-be si pot riurer ab ell una estona... y molt més. Es D. Rafel *Serra* un sacerdot d' una trentena d' anys, petit, morenet y no gens lleig, bo, açó sí, com es pa, però que talla un cabell en l' ayre y, en desclóurer sa boca, fa esbutzar de rialles á tots es qui 'l senten; no he vist persona més xalesta may, sempre va de verbes.

Partirem de la irla á cosa de les cinch y encara no eram á mitján camí quant el vérem qui s' envenia totsol per sa costa des cementiri amunt.

—¡Bones tardes tenga, D. Rafel! li diguerem quant li forem devora, ¡quin senyal per aci! ¿qué va á 'n es poble tal volta?

—No, m' he pensat qu' ab un díe tan bo debaxariau, y venia á sortirvos á camí... ¿Sabéu que podem fer? ¿Qu' hi teniu cap feyna per es Carregador?

—¡Ca...!

—Idó prenem per es camí de Na Guayt, y un manco no tendrem ningú.

—Ben pensat, respongué en Toni; ningú 'ns destorbará y estarem més á 'n es nostre comodo. ¿Qu' hi ha res de nou per allá baix?

—¡Oh fillets! N' Andréu Vasquer tenim per allá; s' entregá s' altre díe á ca 'n Cardaix y no 'l s' han pogut despellissar més: ell quant li diuen res d' anarsen, totduna contesta: «Jugare ab n' Ayneta (sa nina petita), jugaré ab n' Ayneta.»

—Es un beneyt el pobre, hi ha que deixar-lo fer, vaig dir jo.

—¡Un beneyt! me contestá D. Rafel, un beneyt polissó sí á cas. ¡Saps que li deya á 'n en Matéu *Mariner* l' any passat! «Diuen que *zom* beneyt; no ez ver, no; ben viu *zom* ell... *ceuz* se fer *totz* ez *paperz*, quant he d' ézer beato, vengan *colpz* de pit, y, quant m' importa, *ze* tirar qualche *flextomia*, y *apozta* puch anar per tot y *zempre*: ¿Andreu, *volz* berenar? ¿Andreu, *volz* ví? y tot ez Andreu.»

(1) A la pagesia de Mallorca apenas conexen á ningú per son llinatge, tothom te mal nom y per aquét l' anomenan.

—¡Ja es bona hora aquesta! exclamàrem tots dos posantnos á riurer.

—Y son pare, continuá en Toni, ¿que no li assatja es dits? qu' el faça treballar, que ja es ben hora; aviat correrá sa quinta.

—Son pare y tots es de casua n' están prou disgustats, y ja li mostran, ja, á 'n es bastó, sobre tot es germá gran, aquest qui ara ha vengut des servici.

Conversant, conversant no 'ns havíam adonat que ja trepitjavam ses lliuretes de sa playa. Seguirem fins á dalt d' un turonet de suercostat totple de pinets joves, menos á n' es cuchurucull, d' ahont se gosa una vista deliciosa.

—¡Y qu' ho es d' hermós açó! exclamá D. Rafel quant hi forem, contemplantla tot embadalit; ¡qué clar que 's ven Ciutadella! y ses cases y fins la Seo 's veuen... ¡qué de barquetes per la mar! allá endins hi ha un vapor, ¿veis es fum?... N' he trobades moltes de més espayoses, ara de més variades y alegres...

—Miri 's la costa, interrompé en Toni, ¡qué delitosa! á la dreta es Carregador sembrat encá y enllá de blanques casetes y de verdoses casi negres clapes de pins; més lluny, sa *Font de se Cale*, lloch de ses nostres berenades, y, tancantla per aquesta part, ses vermellenques montanyes de ses Coves; á la esquerra Cala Retjada, que sembla un poble, es Far ab sos fallats que fan por, n' Empelat y demés puigs des Colldós, es erenal de l' Agulla... Li dich que val la pena de mirarho.

—¡No les tenen tan bones, no, per Artá! vaig afegir jo, dirigintme totbrometjant á 'n es nostre amich, que n' era natural, y sinó, miri com ab arribar s' estíu tots Vs. desfilan cap ací.

—¿Qué dius? me respongué ell en so meteix to, ¿que no te 'n recordas ja de s' ermita? ¡fe memoria!

—Lo únich bo que tenen, y encara no hi pot posar devora axó.

—¡Lo únich bo que tenim!... y sa Colonia, y tot Artá qu' es un paradís; vosaltres que just teníu en Murta.

—¡En Murta! diguí jo posantme á riurer; ¿que no vendrá á véurerlo ballar ab sa botella damunt es cap per sa festa des poble?

—¡Vaja si vendré! Ja us ho vaig prométrer.

—Y enguany sí que 'n ferá de coses, digué en Toni. Seguem damunt aquestes pedres y 'ls ho contaré... Idó han de saber que s' apotecari jove ha escrit una carta á «La última hora» y l' anomena á ell, axis ab aquestes paraules: dirigeix sa festa es conegut mestre de ball Manuel Fernández (a) Murta. Mostra es diari á tothom y diu que se n' ha de parlar de sa nostra festa; s' altre díe troba á 'n es Vicari y li enflocá que, si s' Ajuntament no volia pagar es gast, ell meteix el pagaria encara que pujás á cent duros.

—Se coneix benbé que te una cama andaluça, afegí D. Rafel riguent de bona gana. L' any passat per es Rays començá á fer jochs de mans á 'n es Col·legi y á contar passos dos espiritistes y protestants y á cridar visca es Vicari, visca la Mare de Deu de l' Esperança, visca açó, muyra alló, y quant estigué

cansat de cridar, ho clogué ab un visca en Murta. ¡No se m' espera ruírer tant may! ¡crega fer es fetge!

—No y que V. per mí no 'n sap, vaig dir jo ab to bromo.

—¡Fillets! no me 'n puch estar, respongué tot formal, no sé qu' es açó. Es vespres que no dorm, no hi puch fer de menos, m' he de posar á ríurer totsol dins es llit.

Tant en Toni com jo esclafaren de bon de veras ab aquesta.

—¡Quins acudits que te! digué en Toni, per mí se 'n riuria d' en banyeta verde.

—Y valdement la tengués voltada, saps que me 'n fa de poca de por aquest bergant... Be y en qué pensam, ell casi casi ja es fosch. ¡Al atlots! cadescú á caseua.

—¡Hi es ver! mamare que m' havia encarregat que 'hi tornás dejorn, ¿qué dirá?

.....

Quant en Toni y jo arribarem á la vila feya bona estona qu' havían tocadés ses Avemaries, y ses estrelles lluían de bon de veras á 'n el cel.

JOÁN ALSINA Y MELIS.

Mallorca, Abril de 1901.